

Prófanir á dæmigerðum mélusýnum sem notuð eru í malbik hérlendis

Pétur Pétursson, PP ráðgjöf,
petursson.p@gmail.com

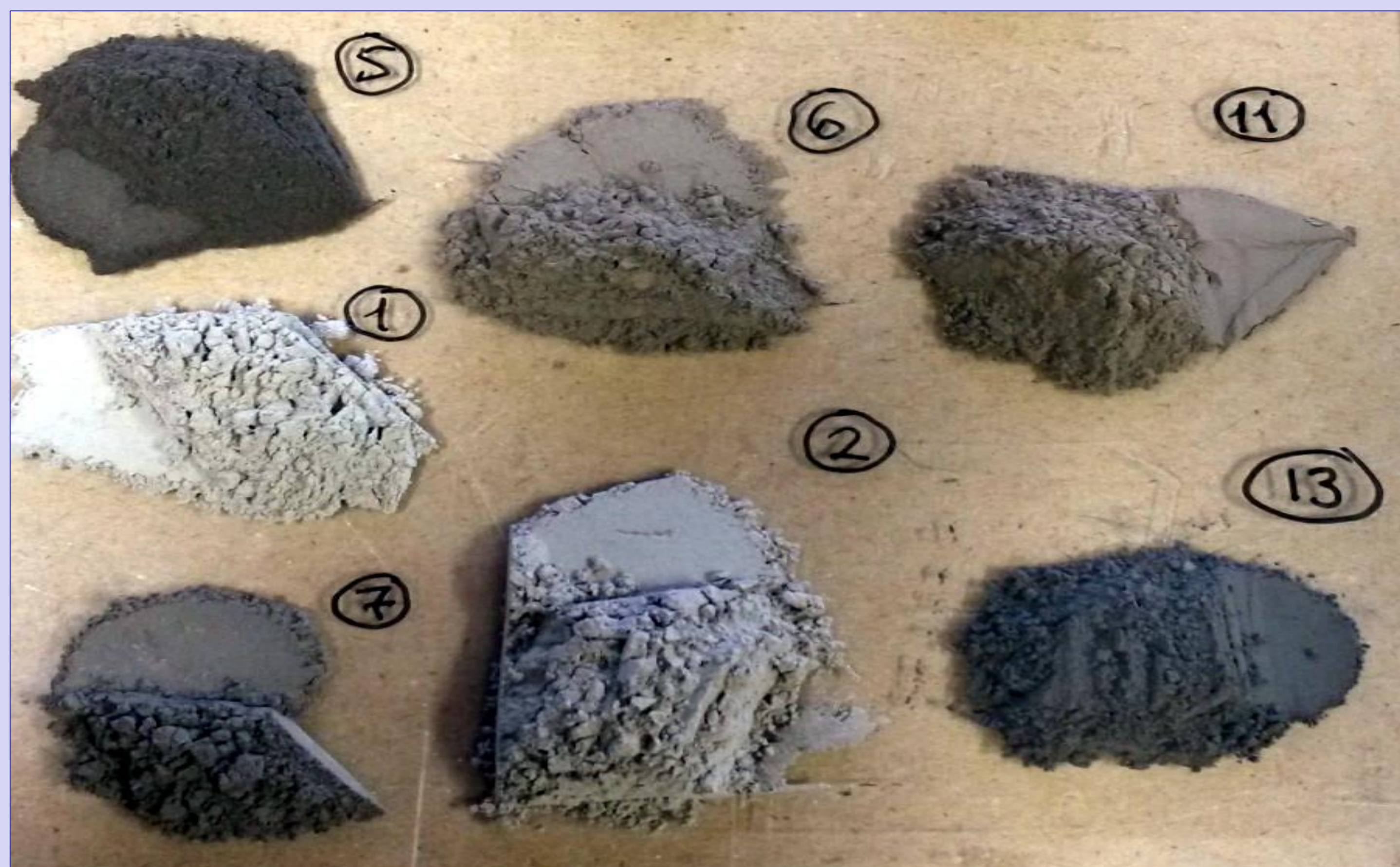
INNGANGUR

Tekin voru mélusýni (e. filler) við framleiðslu malbiks sumarið 2015, bæði hjá Höfða (6 sýni) og hjá MHC (16 sýni). Í ljós kom að mélusýnin eru misleit að sjá, enda af mismunandi uppruna. Hingað til hafa sýnin (ásamt hreinum, möluðum "móðurbergssýnum") verið prófuð á ýmsan hátt. Nú þegar hefur verið fjallað um það í Efnisgæðariti Vg að framleiðendur fylgja með vissum þáttum málunnar við framleiðslu malbiks, í þeirri viðleitni að 1) leiðrétta rúmmál þeirrar mélu sem vigtuð er inn í malbiksblönduna og 2) að leiðrétta fyrir fínleika málunnar, en það sýndi sig að hún er misfín, sem fer væntanlega eftir uppruna hennar, framleiðslu og geymslu.

PRÓFUNARADFERÐIR

Mélusýnin hafa verið prófuð með fjölda aðferða og hafa þær mælingar sýnt áhugaverðar niðurstöður. Sýnin eru af mismunandi uppruna eins og mynd 1 sýnir glögg. Prófunum á málusýnunum má skipta í fernt:

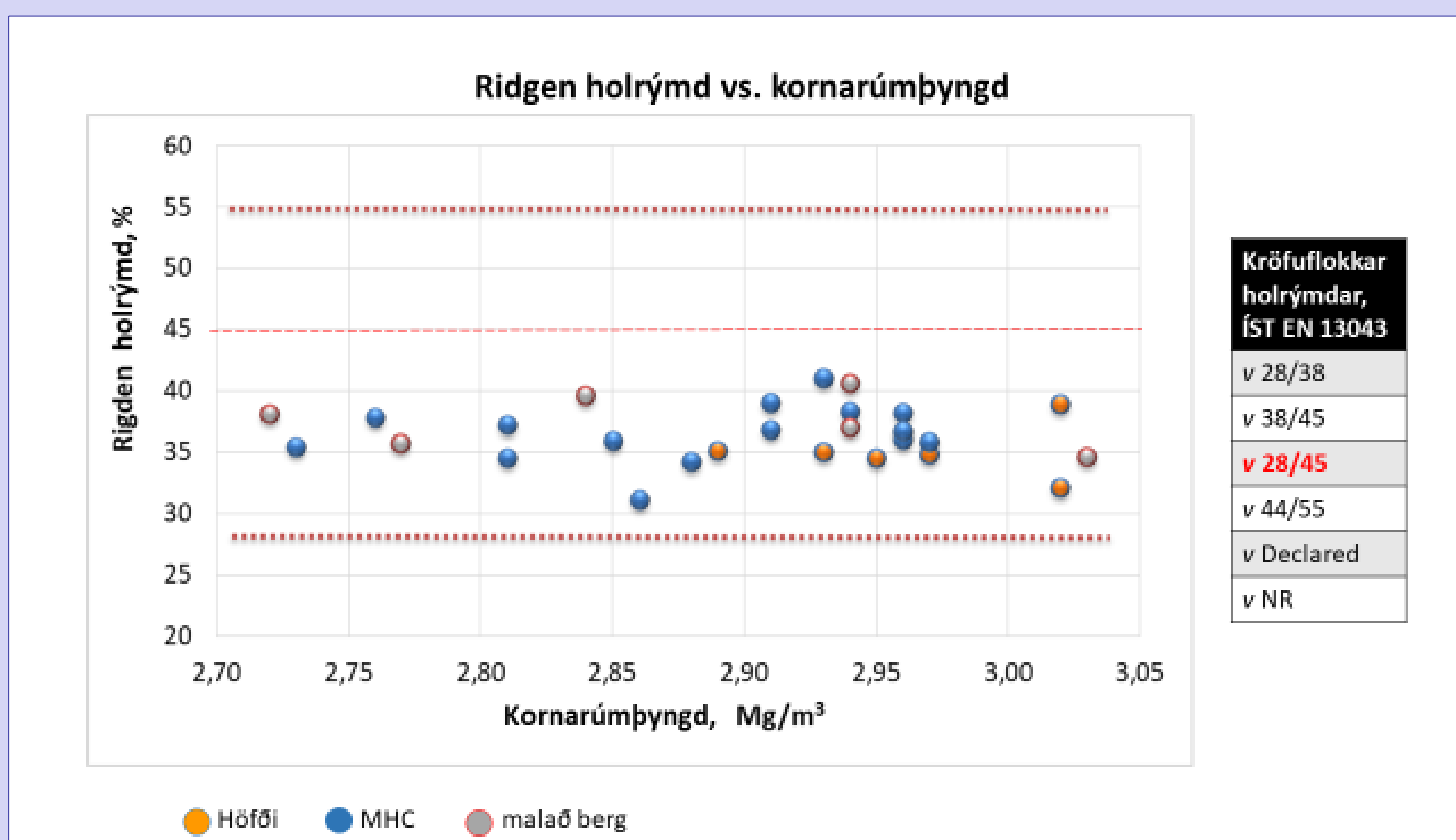
1. Mælingar á holrýmnd með Rigden aðferð (ÍST EN 1097-4)
2. Mælingar á kornarúmpyngd (ÍST EN 1097-7)
3. Kornadreifing með laser aðferð (Sympatec helos/rodos)
4. Yfirborðsflatarmál með Blaine aðferð (ÍST EN 196-6)

Mynd 1. Litur og áferð nokkurra málusýna sem tekin voru til prófana

NIÐURSTÖÐUR

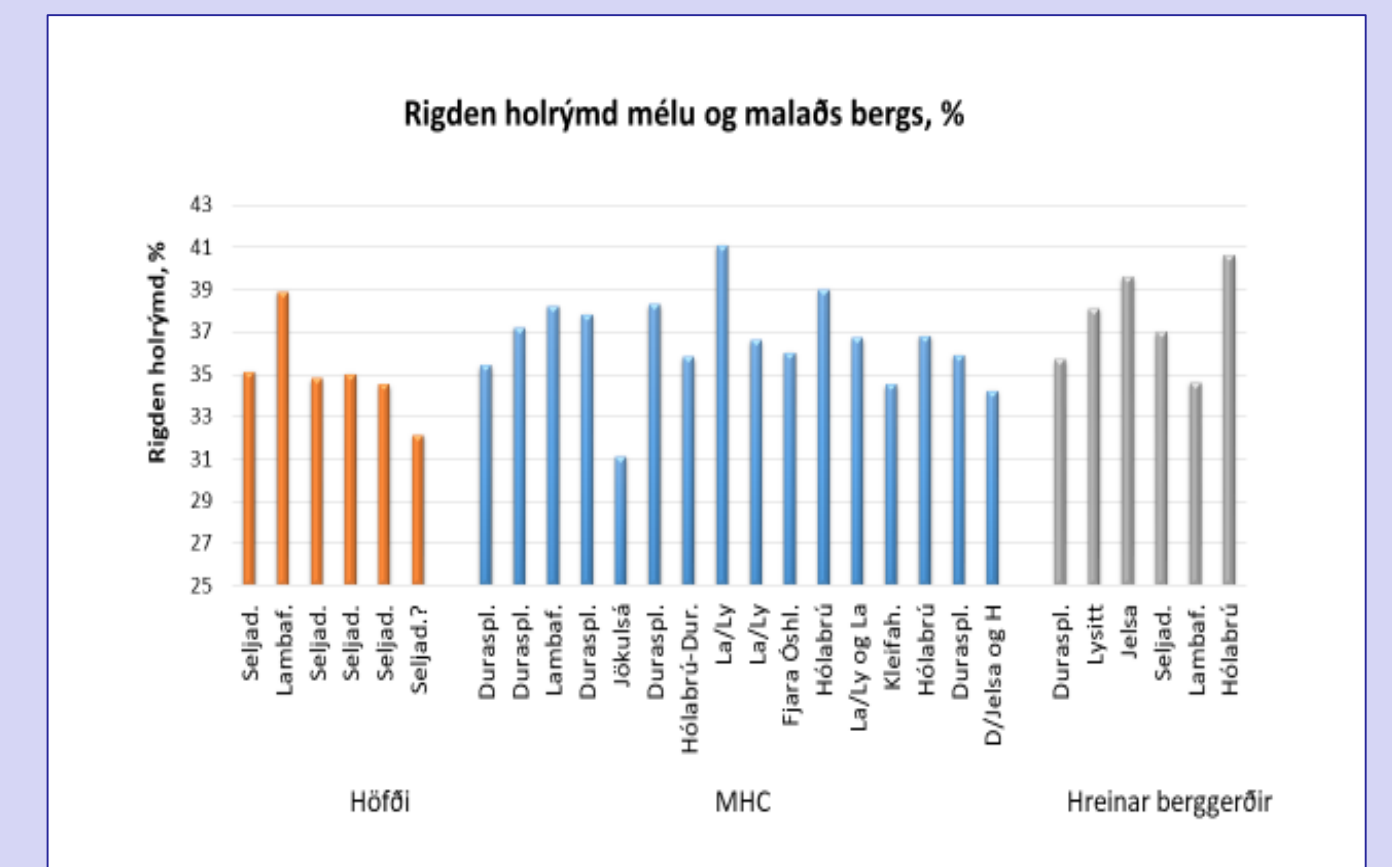
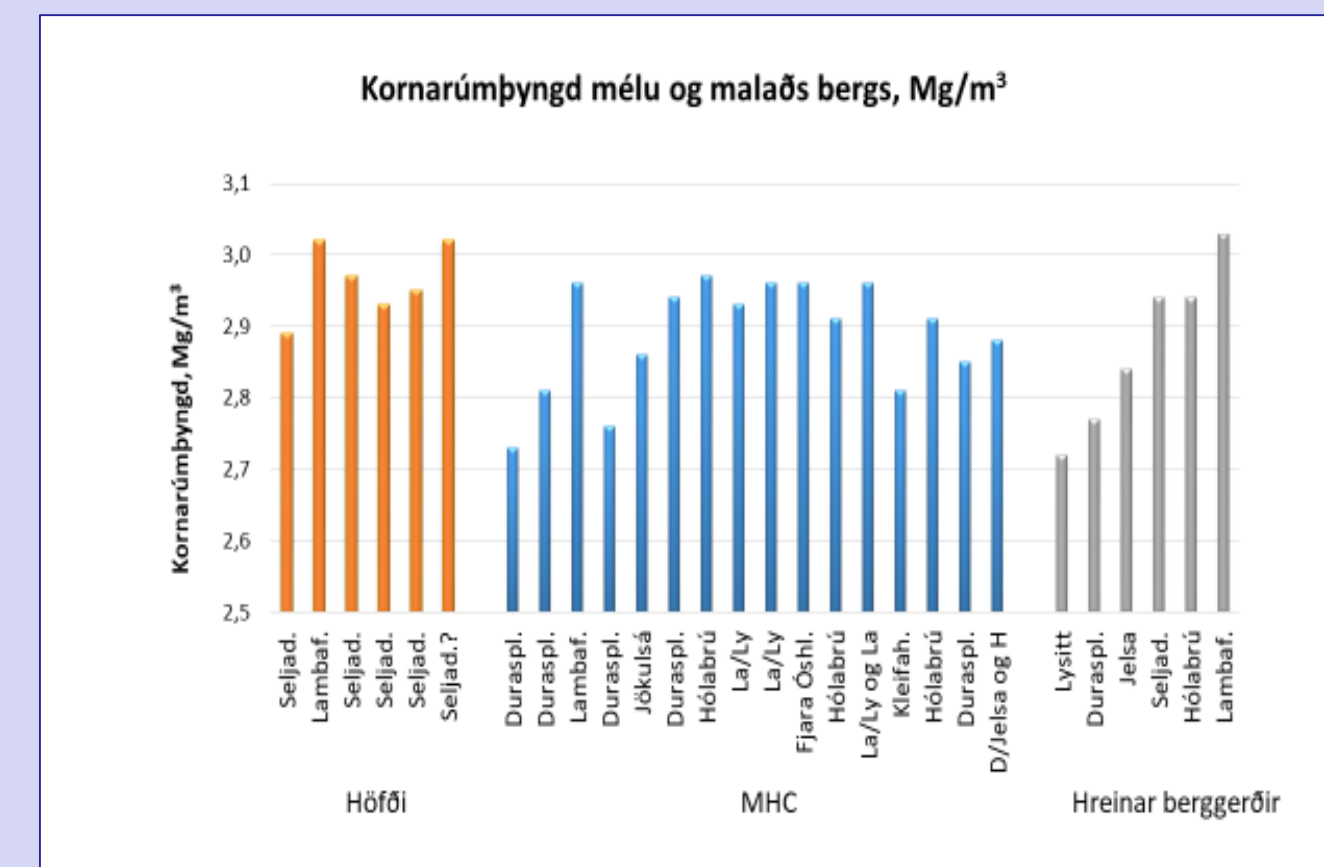
Hér að neðan eru sýnd nokkur dæmi um niðurstöður sem fengist hafa við mælingar á málusýnum og sýnum úr möluðu móðurbergi þeirra. Mynd 2 sýnir sambandið milli Rigden holrýmndar og kornarúmpyngdar.

Mynd 2. Sambandið milli Rigden holrýmndar og kornarúmpyngdar

Það vekur athygli að mæld holrýmnd er ekki mjög breytileg, eða á milli 30 og 40%. Rúmpyngd málunnar er hins vegar breytileg, enda er hún mynduð úr mismunandi bergtegundum. Því er ljóst að þegar méla er vigtuð inn í malbiksblöndu verður hún mismikil að rúmmáli af þessum sökum.

Mynd 3 a) og b) sýnir niðurstöður mælinga á kornarúmpyngd og holrýmnd stakra sýna frá malbikunarstöð Höfða og Hlaðbæ-Colas, auk mælinga á hreinum berggerðum sem gjarnan eru notaðar í malbik hérlendis. Þess ber að geta að mólun á rannsóknastofu er ólík mólun við framleiðslu steinefna, en mælingarnar eru áhugaverðar þrátt fyrir það.

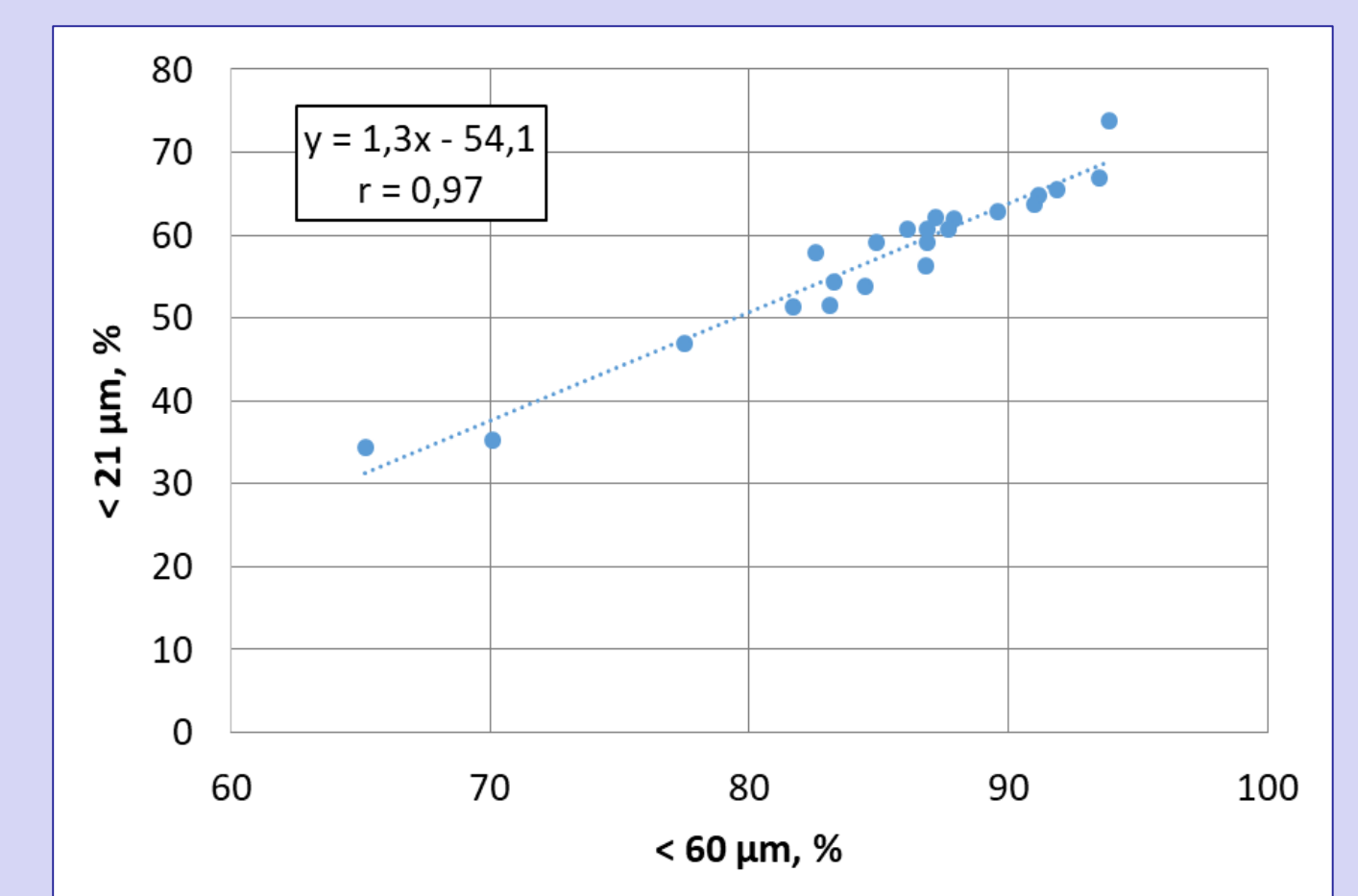
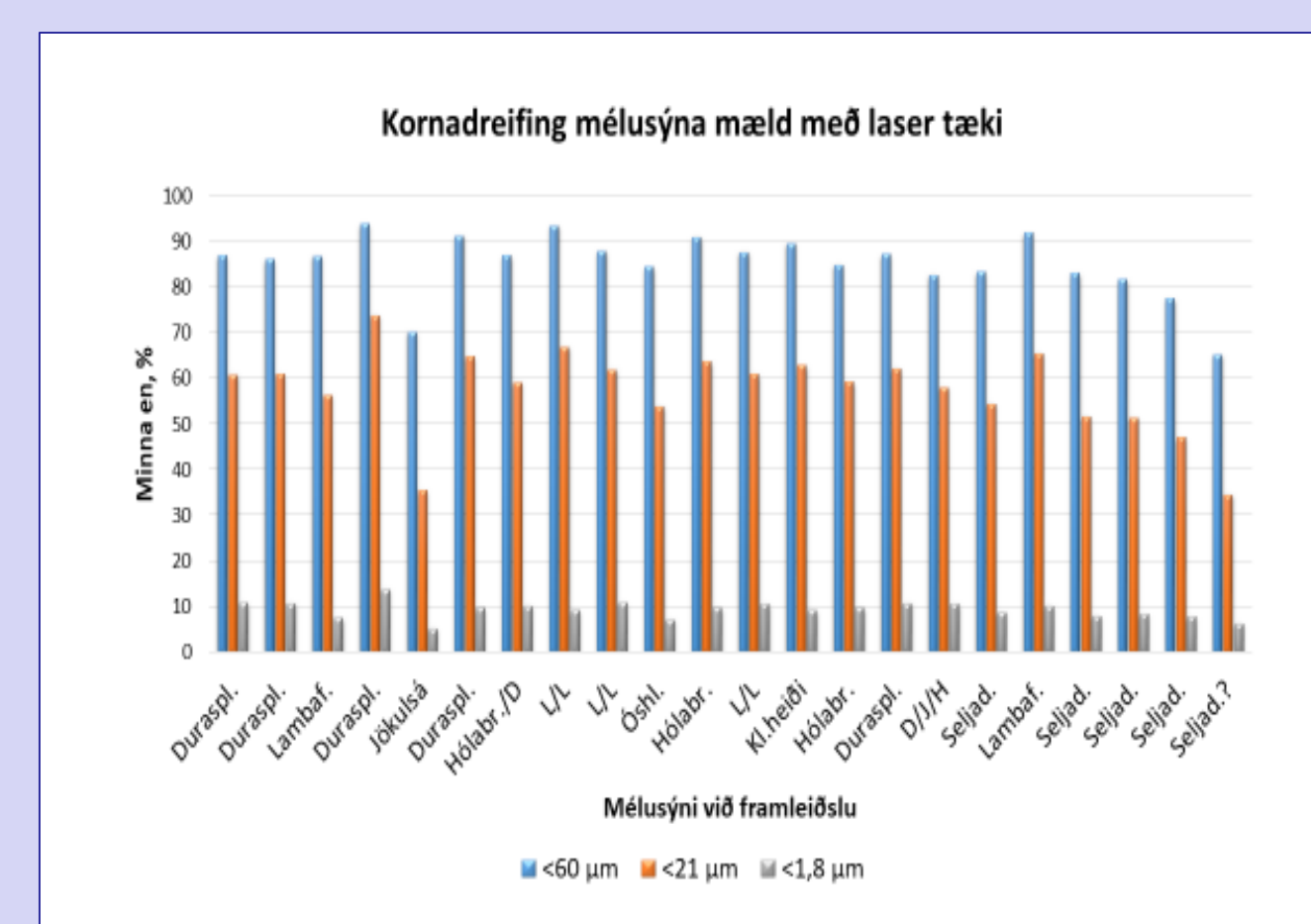
a)

b)

Mynd 3 a) og b). Niðurstöður mælinga á kornarúmpyngd og holrýmnd málusýna

Bent skal á að nöfn námanna á súluritunum frá Höfða og Hlaðbæ-Colas eru einungis til viðmiðunar og segja meira um hvers konar malbik var í framleiðslu þegar málusýnin voru tekin en uppruna málunnar sjálfra. Engu að síður má benda á að kornarúmpyngdir málusýna af hreinum, innfluttum berggerðum eru umtalsvert lægri en rúmpyngdir íslenskra berggerða eins og vænta mátti.

Mynd 4 a) og b) sýnir niðurstöður kornagreininga með laser tæki og fylgni milli hlutfalls tveggja mældra kornastærða hvers málusýnis.

a)

b)

Mynd 4. Kornadreifing málusýna og fylgni milli hlutfalls <math>< 60 \mu\text{m}</math> og <math>< 21 \mu\text{m}</math>

Það sést glögg á myndunum að kornadreifing málusýnanna er talsvert mismunandi milli sýna, en einnig að sterk fylgni er á milli hlutfalls kornstærða sem eru minni en $60 \mu\text{m}$ og þeirra sem eru minni en $21 \mu\text{m}$. Því væri auðvelt fyrir framleiðanda að sigta sýni af mélu, t.d. í upphafi dags, á sigti $0,063 \text{ mm}$ ($63 \mu\text{m}$), sem liggur mjög nálægt þeirri stærð sem laser búnaðurinn mælir ($60 \mu\text{m}$). Þar með væri þekkt hversu fínleiki málunnar er sem notuð er í viðkomandi malbiksblöndu. Þannig er kominn grundvöllur til þess að fylgjast með fínleika þeirrar mélu sem notuð er í framleiðslu malbiks hverju sinni.

UMRÆÐA

- Rigden holrýmnd allra málusýnanna (og malaðra bergsýna) er á tiltölulega þröngu bili þar sem flest gildi eru á milli 30 og 40% holrýmnd. Því er e.t.v. ekki rík ástæða til að fylgjast með holrýmnd málunnar við framleiðslu malbiks.
- Kornarúmpyngd málusýnanna var mæld á bilinu frá $2,7$ til $3,05 \text{ Mg/m}^3$. Aðalástæða þessa munar er sú að móðurberg málugerðanna er mismunandi; innflutta bergið sem notað er í malbik (kvarsdíorít/granodíorít) er með tiltölulega lága kornarúmpyngd ($2,6$ til $2,85 \text{ Mg/m}^3$), en íslenska móðurbergið (basalt) er með tiltölulega háa kornarúmpyngd ($2,85$ til $3,05 \text{ Mg/m}^3$).
- Full ástæða er til að íhuga að leiðrétta rúmmál mélu að teknu tilliti til kornarúmpyngdar hennar. Sett hefur verið fram tillaga í þessa veru í Efnisgæðariti Vegagerðarinnar, en lítið mál ætti að vera fyrir framleiðendur malbiks að mæla kornarúmpyngd mélu sem notuð er hverju sinni, jafnvel daglega, til að leiðrétta þyngd mélu í malbiksblöndu hverju sinni.
- Kornadreifing málusýnanna er talsvert breytileg og til dæmis er magn undir $60 \mu\text{m}$ allt frá 65% upp í 94% af málunni.
- Það er sterk fylgni á milli þess hluta mélu sem er minni en $60 \mu\text{m}$ og þess hluta sem er minni en $21 \mu\text{m}$ og einnig þess sem er minna en $21 \mu\text{m}$ og $1,8 \mu\text{m}$. Einföld sigtun á $0,063 \text{ mm}$ sigti (t.d. á meðan að kornarúmpyngd er mæld) gæti því gefið mikilvægar upplýsingar um fínleika málunnar hverju sinni. Til greina kemur að vigta inn meira magn af mélu ef mikið er grófara en $0,063 \text{ mm}$ heldur en gert væri með fínleiki málunnar.
- Til stendur að hræra saman prófblöndur þar sem allir þættir verða fastir, nema málugerðirnar sjálfar.

Þessi rannsókn á mélu sem notuð er í malbik hérlendis er unnin fyrir styrk úr rannsóknasjóði Vegagerðarinnar og er hluti af verkefninu Slitlög, en verkefnisstjóri verkefnisins í heild sinni er Birkir Hrafn Jóakimsson hjá Vg.